

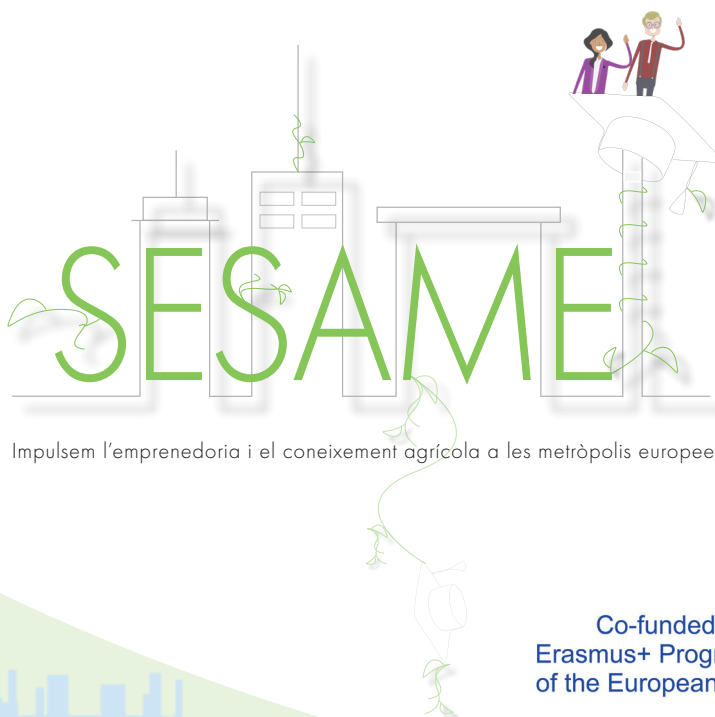

Reptes i oportunitats de l'agricultura metropolitana

Formació experimental per a municipis

Capítol 2

Donar suport a l'agricultura metropolitana:
fomentar el desenvolupament d'habilitats

Impulsem l'emprenedoria i el coneixement agrícola a les metròpolis europees

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

EL PROGRAMA

Capítol 1

Què és l'agricultura metropolitana?

- Definir l'agricultura metropolitana
- Incorporar els beneficis de l'agricultura metropolitana al territori

Capítol 2

Donar suport a l'agricultura metropolitana: fomentar el desenvolupament d'habilitats

- Identificar els diferents actors implicats en els projectes d'agricultura metropolitana per oferir-los eines de suport i assistència adequades
- Presentar els actors i les habilitats que cal mobilitzar d'acord amb els objectius de cada projecte d'agricultura metropolitana

Capítol 3

Facilitar la implementació de projectes agrícoles en zones urbanes: com superar les barreres normatives i tècniques

- Identificar les limitacions normatives i tècniques que s'han de preveure a l'hora d'establir un projecte agrícola en una zona urbana
- Analitzar les eines a disposició de les administracions locals per facilitar la implementació de projectes agrícoles metropolitans

Capítol 4

Fomentar els projectes agrícoles en zones urbanes
Models de negoci i suport financer

- Presentar els models econòmics híbrids dels projectes d'agricultura metropolitana
- Presentar les eines a disposició de les administracions locals per donar suport financer als projectes d'agricultura metropolitana

Capítol 5

Situar l'agricultura metropolitana en el marc d'una estratègia agrícola i alimentària a gran escala

- Integrar l'agricultura en l'estratègia de planificació a escala metropolitana
- Presentar les condicions per desenvolupar una estratègia metropolitana agrícola i alimentària exitosa

Capítol 6

Avaluació final de la formació

CAPÍTOL II

A causa del caràcter multifuncional dels projectes d'agricultura metropolitana, hi podem trobar una gran diversitat d'agents implicats. Conèixer-los millor i definir-ne l'àmbit d'acció permet trobar l'interlocutor adequat i oferir el millor suport possible a cada projecte per tal de garantir-ne l'èxit.

Les habilitats de l'agricultura a l'àrea metropolitana

Per la seva multifuncionalitat, l'agricultura metropolitana es troba a la cruïlla entre diverses professions i àrees d'especialització: agronomia, medi ambient, ecologia, planificació urbana (paisatge, urbanisme), gestió empresarial, animació sociocultural, distribució i logística... Així, els projectes d'agricultura urbana reuneixen professionals que no acostumen a treballar junts. A més, a causa del context urbà, alguns projectes requereixen i adapten habilitats i maneres de fer bastant específiques i innovadores.

Si bé en el passat l'agricultura urbana es podia reduir a horts compartits, avui dia hi ha **projectes molt innovadors, amb un alt potencial de desenvolupament i que mobilitzen tecnologies avançades**, com ara granges verticals o hivernacles a les teulades.

A Barcelona, l'institut de recerca ICTA de la Universitat Autònoma de Barcelona va instal·lar un hivernacle a la planta superior del seu edifici d'alt rendiment ambiental. S'hi recull l'aigua de pluja per al reg, mentre que les plantes ajuden a regular la temperatura de l'edifici. Aquest projecte va reunir enginyers, arquitectes, agrònoms i agricultors.

És una infraestructura experimental útil per a la investigació sobre l'agricultura urbana d'alta tecnologia.

Per obtenir més informació sobre aquest projecte:
FertileCity Project - en castellà

CAPÍTOL II

Les dades i les tecnologies digitals també s'utilitzen en molts projectes d'agricultura metropolitana per desenvolupar i fomentar els circuits curts de producció i consum o la participació ciutadana.

Cada vegada són més els consumidors que poden comprar productes locals en línia i rebre'ls directament a casa o al lloc de treball gràcies a iniciatives locals, com ara <http://parcagrari.cat>, «Local to you» a Bolonya o «Potager City» a Marsella.

També existeixen diverses aplicacions mòbils que permeten als agricultors urbans i als ciutadans obtenir informació sobre el cultiu de plantes, fruites i hortalisses a la ciutat, així com crear xarxes socials sobre agricultura urbana (per exemple, Stadse Boeren - agricultors urbans - als Països Baixos).

Els projectes d'agricultura metropolitana també poden incorporar una dimensió **d'innovació social**, ja que promouen la integració social, l'ocupabilitat, les activitats educatives, la participació ciutadana i l'alimentació saludable.

Per exemple, l'associació sense afany de lucre «Espigoladors», treballa per l'aprofitament dels aliments a la vegada que empoderen persones en risc d'exclusió social d'una manera transformadora, participativa, inclusiva i sostenible. Els projectes d'aquest tipus combinen, per tant, finalitats econòmiques i socials.

Aquests exemples mostren com els projectes d'agricultura metropolitana requereixen habilitats que no sempre s'associen a l'agricultura rural. La realització d'un projecte d'agricultura metropolitana implica disposar, a més d'un sòlid coneixement en agricultura, de competències en comunicació, empenedoria, planificació del territori, enginyeria financera o capacitat per mobilitzar diferents actors i de treballar en equip. Les competències específiques depenen de la naturalesa del projecte. L'objectiu és articular un lideratge capaç d'identificar i reunir, al voltant del projecte, persones amb les habilitats necessàries per dur-lo a terme amb èxit.

CAPÍTOL II

Eina metodològica

La taula següent es pot utilitzar per identificar les competències necessàries per a un projecte determinat. És particularment útil en els tallers que se solen fer per iniciar un projecte d'agricultura metropolitana, els quals reuneixen els diferents agents participants. La comparació entre els diferents perfils d'un mateix projecte permet anticipar certs punts de bloqueig, i alhora aportar-hi solucions mentre es concreten el projecte i les habilitats necessàries.

Competència	Reptes	Actors implicats	Dificultats	Solucions possibles
Animació, Gestió de grups	Evitar la multiplicació d'agents i posicions incongruents; prevenir conflictes d'interessos; identificar interessos comuns; implicar-hi col·lectius i associacions de ciutadans...	Comunitats, associacions, líders de projectes	Es necessita temps	Identificar un líder de projecte
Legal	Posicionar els projectes d'acord amb la normativa agrària i urbanística; identificar-hi riscos i responsabilitats (contaminació, conflictes patrimonials, etc.); disposar d'experiència en mercats, circuits curts, normes de seguretat i higiene, etiquetatge...	Comunitats, agricultors, líders de projectes, planificadors urbans, urbanistes	Manca de normativa pròpia per a l'agricultura metropolitana	Oferir suport legal als líders del projecte
...	...	...	...	...

Font: Plante & Cité, *Terres en villes*, 2017. *Agir pour les agricultures des aires urbaines. Guide d'aide à la décision*. Plante & Cité, Angers.

CAPÍTOL II

La formació com a factor d'èxit per a projectes d'agricultura metropolitana

Quan fem referència a les competències necessàries, implícitament parlem de la necessitat de formació. Com ja hem esmentat, un projecte exitós és un projecte que mobilitza diversos perfils professionals, que hi aporten competències específiques. Tot i això, és important que els **líders del projecte**, ja siguin funcionaris públics o empresaris, tinguin les habilitats bàsiques clau per tenir una visió de 360° del projecte que porten a terme.

Els instituts de formació agrícola treballen les competències per realitzar i gestionar operacions agrícoles. Tot i que proporcionen formació en agricultura i habilitats de gestió empresarial, molt pocs inclouen unitats didàctiques específiques sobre l'agricultura urbana i els seus problemes. D'altra banda, hi ha cursos de formació en agricultura urbana que són molt tècnics (per exemple, formen enginyers en el disseny de projectes d'alta tecnologia o urbanistes especialitzats). Les habilitats transversals, així com les de gestió de projectes, de vegades s'obliden en les formacions d'alt nivell. A més, aquests cursos de formació no són gaire accessibles per als líders de projectes, ja que molts es troben dins del reciclatge professional.

És cert que hi ha algunes organitzacions especialitzades que ofereixen una àmplia gamma de serveis, entre els quals formació i suport. Tanmateix, s'han de saber identificar per poder incloure-les als projectes, cosa que pot ser complicada per a un agricultor novell. En resum, tot i que és difícil trobar una formació que tingui en compte la diversitat de projectes i perfils de l'agricultura metropolitana, continua sent essencial rebre una formació transversal que garanteixi les competències bàsiques de gestió de projectes: models econòmics, regulacions, finançament, comunicació... De fet, la manca de formació dedicada als líders de projectes d'agricultura metropolitana qüestiona la sostenibilitat d'aquests projectes i, per tant, a una escala més gran, la consolidació de l'agricultura al paisatge urbà.

Per tal de superar aquesta manca de formació integral centrada en la gestió de projectes, l'IRFEDD, en col·laboració amb la Cité de l'Agriculture, ofereix formació dedicada a l'emprenedoria en agricultura urbana.

En la mateixa línia, el projecte SESAME, del qual l'IRFEDD és líder, preveu integrar el mòdul de formació «Emprenedoria en agricultura metropolitana» dins dels cursos formatius de caràcter oficial a França, Espanya i Itàlia.

L'IRFEDD és un actor de formació en desenvolupament sostenible i ambiental que compta amb el suport de diverses autoritats locals de la regió SUD de França.

Més informació sobre l'IRFEDD

Més informació sobre el projecte SESAME

CAPÍTOL II

Més enllà de la formació dels líders, de cara a integrar millor els projectes, també és necessari que els gestors de la ciutat (gestors urbans, arquitectes, enginyers, agrònoms, etc.) es formin en agricultura metropolitana mitjançant mòduls específics, ja sigui en la formació inicial o bé a través de formació continuada. De manera similar, també s'hi haurien d'implicar els representants locals electes. De fet, els responsables locals de la presa de decisions cada cop tenen més en compte els problemes de l'agricultura i el desenvolupament urbà, però sovint els manquen els conceptes i les eines per poder proposar mesures d'impacte. És per això que aquests col·lectius han de conèixer el potencial i els problemes relacionats amb l'agricultura metropolitana i ser capaços d'entendre els reptes que se'n deriven com a impulsors de projectes i polítiques públiques, i també com a facilitadors de projectes d'agricultura metropolitana impulsats per tercers. En aquest sentit, l'oferta de mòduls de formació contínua de caràcter presencial o a distància, com ara els MOOC o les càpsules formatives, s'adapten especialment a aquest públic.

La diversitat dels perfils dels agricultors als entorns metropolitans

Els actors implicats en l'agricultura metropolitana tenen perfils variats, així com necessitats diferents. Als entorns urbans, existeixen principalment dos perfils d'agricultors professionals.

D'una banda, els **pagesos establerts a les zones periurbanes**, la majoria dels quals tenen una sòlida experiència agrícola i es beneficien d'un estatus d'agricultor reconegut legalment. El tipus d'agricultura que fan a les àrees periurbanes és el que s'assembla més a l'agricultura rural; la diferència principal és la relació directa amb la ciutat. L'edat mitjana d'aquesta categoria d'agricultors és força alta. Per exemple, a l'entorn de Barcelona, el 70 % dels agricultors tenen més de 55 anys. Aquest fenomen planteja la qüestió de la transmissió de la terra. La pressió per als agricultors de les zones periurbanes i urbanes és encara més gran a causa del preu de les terres i al fet que sovint hi ha qui les vol convertir en terres urbanitzables o estiguin afectades pel pas d'infraestructures.

D'altra banda, hi ha un nombre creixent de **nous projectes d'agricultura urbana** impulsats per persones amb perfils molt diversos. Són persones que no procedeixen necessàriament de l'àmbit agrícola i que tenen motivacions que van més enllà de la generació d'una activitat econòmica (consciència ecològica, connexió amb la natura, activitats manuals, etc.). Els impulsors d'aquests nous projectes es localitzen principalment a les zones urbanes i ofereixen models híbrids per a les activitats agrícoles: busquen aprofitar els avantatges de la proximitat als consumidors però també respondre a diferents reptes socials de les ciutats (naturalitzar la ciutat, impulsar l'economia social, impulsar la participació ciutadana, fomentar la salut i els hàbits saludables, etc.).

CAPÍTOL II

No obstant això, aquests agricultors urbans, malgrat que fan activitats de producció agrària, no sempre poden reclamar la condició d'agricultors a causa de la naturalesa híbrida dels seus projectes, per la qual cosa no poden acollir-se a les polítiques d'ajut i de suport adreçades a la pagesia convencional.

Aquesta diversitat de perfils implica:

Una relació diferent amb la terra

Els agricultors periurbans intenten preservar i transmetre les terres agrícoles existents a les zones periurbanes, mentre que els promotors de projectes d'agricultura urbana s'instal·len en terrenys més atípics, molt integrats en el teixit urbà però que imposen noves restriccions específiques en termes de producció (accés a l'aigua, acceptació pública, etc.).

Estatus diferents

Els professionals amb explotacions a les àrees periurbanes tenen més sovint la condició reconeguda d'agricultors, si bé als agricultors de les zones urbanes els resulta més difícil obtenir aquest estatus. Això es deu al fet que els agricultors de les zones urbanes en molts casos no poden complir els requeriments necessaris per obtenir la condició d'agricultor (superfície mínima d'explotació o nombre d'hores dedicades a activitats agrícoles). Els promotors d'aquest tipus de projectes, que encara no tenen la condició d'agricultor urbà, tenen més dificultats per accedir a terres, aigua, protecció legal i finançament.

Gent diversa

Si bé existeixen organitzacions i institucions diverses que poden proporcionar suport als impulsors de projectes d'agricultura urbana, identificar-los sovint pot esdevenir un autèntic repte. També és possible que diferents interlocutors proporcionin informació divergent, cosa que fa que accedir a la informació necessària sigui més complicat.

Diferents necessitats, sobretot en formació

Fer-se agricultor metropolità implica, sobretot, fer-se agricultor. Tot i això, els promotors d'aquests projectes, alhora han d'adquirir noves habilitats adaptades al context metropolità.

El fet que l'agricultura metropolitana sigui una professió emergent impulsada per professionals amb perfils molt diversos representa un repte per a les autoritats locals.

CAPÍTOL II

Què pot fer un municipi per donar suport a un projecte d'agricultura urbana?

1) Definir la posició del municipi respecte al projecte

Com a impulsor del projecte, el paper de l'ajuntament és dirigir i facilitar el diàleg entre els diferents actors. No hem de menystenir el temps i l'energia necessaris per dinamitzar el projecte i la xarxa d'actors implicats. Sobre la base d'una visió política, l'ajuntament estableix el marc del procés i en defineix els objectius principals.

Com a facilitador o donador de suport, l'ajuntament pot proporcionar suport tècnic, ajuda financera, terres, etc. Així mateix, el municipi també pot facilitar la coordinació entre iniciatives sovint aïllades i connectar impulsors de diferents projectes, o fins i tot desenvolupar una comunicació eficaç per millorar l'acceptació i la integració dels projectes.

2) Treballar transversalment

El principal repte per a un ajuntament que vulgui promoure l'agricultura metropolitana és, per tant, convertir-se en un líder facilitador per afavorir el treball cooperatiu entre diferents agents que generalment no acostumen a treballar junts. Això requereix la creació d'equips multidisciplinaris també dins de l'administració local, la qual cosa implica que els diferents serveis han d'operar de manera transversal (desenvolupament econòmic, agricultura, polítiques socials, urbanisme, etc.). En determinats projectes, la cooperació interadministrativa també pot ser necessària per mobilitzar totes les habilitats i actors implicats.

3) Donar suport i acompanyar els impulsors del projecte

Identificar limitacions i dificultats

Les principals dificultats en els projectes d'agricultura metropolitana estan relacionades, entre d'altres, amb l'accés a la terra i l'aigua, la legalització de l'activitat, la forma jurídica i el finançament. Tot i això, cal tenir en compte que cada projecte té una naturalesa, un propòsit o un context diferents i, per tant, té les seves pròpies limitacions i dificultats. Un dels reptes bàsics és identificar els socis i organitzacions adequats per tal de recollir la informació necessària per implementar el projecte. Així, per veure-hi les limitacions i dificultats específiques, les autoritats locals han d'establir un diàleg amb els impulsors del projecte, les associacions i tot l'ecosistema que gira al voltant de l'agricultura metropolitana mitjançant, per exemple, l'organització de tallers participatius.

CAPÍTOL II

Estructurar i donar suport a la xarxa d'agricultura urbana

El desenvolupament de l'agricultura metropolitana en un territori es pot accelerar mitjançant la creació d'una xarxa que integri els diferents actors, públics, cívics o empresarials existents en aquest àmbit. L'ajuntament pot dinamitzar la xarxa local o delegar aquesta funció en alguna entitat especialitzada del territori. L'objectiu és implicar-hi el màxim d'actors possibles per tal de crear sinergies i millorar la capacitat de resposta per acompanyar els promotors dels diferents projectes que puguin sorgir.

Les funcions de la xarxa poden ser:

- Informar, federar i donar suport als actors professionals i no professionals de l'agricultura metropolitana.
- Organitzar activitats al territori, com ara reunions professionals, consultes públiques, esdeveniments promocionals, tallers educatius, etc.
- Oferir assessorament especialitzat i suport a projectes d'agricultura metropolitana, i assistència tècnica a organitzacions de suport a l'emprenedoria, com ara incubadores, associacions professionals, etc.

Per exemple:

Terra Franca és una associació sense ànim de lucre, constituïda com a tal el 2013 amb la intenció d'establir nous models de relació per a la gestió del territori entre persones i/o entitats socials emprenedores que es volen instal·lar en el món rural i persones i/o entitats que tenen propietats i que desitgen incidir en la finalitat dels recursos de la seva finca per desenvolupar-hi un projecte agroecològic.

4) Millorar l'accés a la formació en agricultura metropolitana

- Identificar amb precisió les necessitats de formació dels diferents actors (impulsors de projectes, funcionaris, etc.).
- Identificar i classificar l'oferta formativa existent per informar i orientar millor els actors.
- L'administració local també pot contribuir econòmicament a donar suport a sessions de formació específiques especialment orientades a les necessitats existents en aquest sector.

CAPÍTOL II

Conclusió

Què és un agricultor metropolità?

Els promotors dels projectes d'agricultura metropolitana poden tenir antecedents i perfils professionals molt diferents. Les habilitats agrícoles tradicionals són necessàries, però no suficients: cal adquirir coneixements i tècniques específiques per adaptar-se al context dels entorns metropolitans.

Què puc fer per donar suport als promotors d'un projecte d'agricultura metropolitana?

Conegueu la vostra xarxa d'actors, identifiqueu-ne les necessitats, ofereix-los serveis adequats i doneu-los suport.

Per saber-ne més...

... Sobre les competències en agricultura metropolitana :

KUHNS, J. (2016). « Concepte d'agricultura urbana i medi ambient ». Dins GEOFFRIAUX, E. (coord.). Introducció als conceptes i els tipus d'agricultura urbana (p. 3-17). Urban Green Train Erasmus+ Project, Agrocampus Ouest Angers / Agreenium.

... Sobre la formació dels agricultors periurbans i urbans

P. Mayol, E. Gangneron, L'agriculture urbaine : un outil déterminant pour des villes durables, Avis du Conseil économique, social et environnemental, juny 2019. p.53.

I la setmana que ve, en el pròxim capítol...

Capítol 3. Facilitar la implementació de projectes agrícoles en zones urbanes : com superar les barreres normatives i tècniques

Objectius:

→ Identificar les limitacions normatives i tècniques que s'han de preveure a l'hora d'establir un projecte agrícola en una zona urbana

→ Analitzar les eines a disposició de les administracions locals per facilitar la implementació de projectes agrícoles metropolitans

PREPARATS PER PARTICIPAR-HI?

La formació «Reptes i oportunitats de l'agricultura metropolitana» es va dissenyar com a part del projecte SESAME, finançat pel programa europeu ERASMUS +.

La formació ha estat dissenyada per:

- L'Agència especialitzada en desenvolupament urbà AVITEM
- Professionals de l'enginyeria educativa: EDUSCOPI i IRFEDD
 - Metròpolis: Barcelona, Bolonya i Marsella

Preguntes?

Jesús T. García: jtgarcia@amb.cat

Voleu saber més sobre el projecte SESAME?

Poseu-vos en contacte amb el líder IRFEDD - lauriane.garcia@irfedd.org

